

Amintirile și Frica din Transnistria supravețuiesc Holocaustului

„Locuiesc într-un oraș mic și frumos pe nume Rezina, așezat pe malul drept al râului Nistrului. Este vizavi de orașul Râbnița din Transnistria, malul stâng al râului”, acesta era răspunsul meu obișnuit la întrebarea, mereu adresată : „de unde ești?”
Acum însă ...

Trecutul recent

Rezina, orașul în care am locuit timp de 19 ani. Oraș în care m-am născut, am copilărit, am crescut și mi-am făcut amintiri ...

Eram în clasa a șaptea când am aflat că profesoara de limba rusă este evreică. Am fost surprinsă plăcut de acest lucru, așa cum nu știam nimic despre Holocaust și nici despre ce înseamnă să fii evreică, dar un lucru sigur știam, că prin aceasta ea este diferită de noi, ceilalți. Totuși, în pofida acestui fapt, nimeni nu ținea cont de originile dânzei. Toată lumea căuta persoana din ea. Elevii adorau sau mai puțin, profesoara pe nume Marina Eakovlevna (numele după tată) și nu o evreică.

Tot prin clasa a șaptea am început să practic jocul intelectual- Dezbateri. Timpul a trecut, am început să învăț la liceu, iar prin joc (Debate) am devenit unul dintre cei mai buni vorbitori de top și unul dintre elevii cei mai activi din liceu. Astfel am fost implicată în diverse activități inițiate de profesorul/antrenorul Nicolae Proca. Una dintre cele mai de impact în esența ei a fost activitatea dedicată scriitorului Boris Vlăstaru. Noi, elevii, împreună cu profesorul Nicolae Proca am reușit să finalizăm cele inițiate la adresa scriitorului prin apariția plăcii comemorative pe frontespiciul clădirii Bibliotecii Publice „Mihai Eminescu” pe care scria: *„În localitatea noastră Rezina s-a născut scriitorul Boris Vlăstaru 20.X. 1922- 11.II. 1993”*.

Boris Vlăstaru sau după numele adevărat Boris Wexler, scriitor de origine evreiască. Se naște la Rezina în anul 1922. Își face studiile la școala evreiască de patru ani, apoi la gimnaziul mixt din localitate, iar după la Liceul Vasile Lupu din Orhei. În anul 1940 odată cu instaurarea puterii sovietice în Basarabia, pământurile familiei Wexler sunt naționalizate, iar ei sunt deportați în Siberia. Scriitorul se întoarce în Basarabia abia după moartea lui I.Stalin, iar în anul 1973 pleacă în Israel forțat de puterea comunistă, încât cărțile sale au fost scoase din librării și biblioteci, iar numele său exclus din manuale. Astfel să dă uitare în întregime existenței acestui scriitor evreu până în anul 2007 când apare ideea de a scoate din anonim acest nume. Timp de un an prin ziarele și televiziunea locală s-a tot vorbit despre cine a fost și ce a scris Boris Wexler. Abia atunci populația Rezei află de existența acestei personalități de artă, care a locuit pe meleagurile date și care au constituit o sursă de inspirație pentru scrierile sale. Însă administrația publică locală fiind formată din membrii partidului comunist (partidului lui V.Voronin) și-a spus cuvântul în elaborarea materialelor scrise despre Boris Wexler, în sens că foarte puțin a fost menționat despre deciziile sovietice din acea perioadă asupra populației evreiești înstărite. S-a pus accentul mai degrabă pe scrierile sale și aproape deloc pe viața sa după anul 1940. A fost ignorată corelația dintre faptul că era evreu și evenimentele istorice din perioada anilor 40. Astfel menționarea că Boris Wexler era de origine mozaică nu a reprezentat nimic pentru populația băștinașă, nu a trezit niciun semn de întrebare , a fost doar o informație biografică ... atât. Nici eu nu am acordat prea mare atenție acestui detaliu, așa cum la școală nu învățasem nimic despre evrei, nici despre Holocaust. Nu se vorbea ... toți tăceau ...

Prezent

„Astăzi, vom discuta despre Transnistria” , eram la cursul despre Holocaust și profesorul tocmai anunțase titlul cursului, în acel moment m-am simțit diferită de colegii mei. Inițial a fost

un sentiment plăcut, așa cum știam ce e Transnistria, știam unde se află, știam că era vizavi de orașul meu natal, știam că am fost acolo, chiar de două ori pe săptămână mergeam în orașul Râbnîța, știam Însă după curs am plecat cu un sentiment de tristețe și cu senzația că de fapt nu știam nimic, nu știam că Transnistria de astăzi e diferită de cea de ieri și că ascunde multe lucruri despre care până acum nimeni nu-mi vorbise ... toți tăceau ...

Transnistria

La 30 august anul 1940 deciziile lui I. Antonescu în privința evreilor transportați spre Transnistria „devin libere”. Oficializarea „cadoului lui Hitler pentru Antonescu” duce la oficializarea uciderilor evreilor.

Cum oare, unii justifică acțiunile lui I. Antonescu prin argumentarea că el era un militar adevărat și nu putea trăda aliatul și în același timp era și un om impulsiv, încât unele decizii au fost luate emoțional? am auzit deseori această argumentare și mereu m-am convins că e foarte greu să discuți cu fanaticii. I. Antonescu este cel care ordonă ca exterminarea evreilor din Basarabia și Bucovina să aibă loc cât mai rapid, încât administrația română decide și chiar înfăptuiește deportarea evreilor din aceste provincii în Transnistria înainte ca acest teritoriu să aparțină ei. Așadar cum poate fi I. Antonescu îndreptățit după astfel de acțiuni?!

În opinia mea, acest individ nu are dreptul moral la niciun cuvânt de îndreptățire a deciziilor sale. Ghetourile din Basarabia apar doar drept consecință ale acțiunilor germanilor de a trimite înapoi evreii deportați în Transnistria când acest teritoriu era sub administrație fascistă. Astfel dacă nu exista această „pasare” de vieți omenești, Antonescu purifica națiunea română înainte să primească cadoul „mărețului” Hitler.

Acordul de la Tighina schimbă ritmul de înaintare spre moarte al evreilor. Acesta devine unul mai lent în special odată cu trecerea Nistrului. Militarii români pentru o scurtă perioadă de timp se trag din linia întâi a criminalilor și lasă „selecția naturală” să-și joace rolul de criminal principal. Condițiile inumane aplicate evreilor deportați din Basarabia, Bucovina, București, precum și celor localnici din Transnistria au creat un climat favorabil pentru manifestarea ucigașilor. Transnistria devine personajul negativ din povești- moartea cu coasa, doar că de data acesta coasa era specializată strict pe evrei ...

În raportul *Elie Wiesel* apare subtitlu sub forma următoare: *Transnistria- zonă de „depozitare” etnică*, inițial ghilimelele de la cuvântul depozitare își au rostul, însă după o analiză mai aprofundată a ceea ce se întâmpla în acea regiune se constată de fapt că ghilimelele nu ar trebui puse, așa cum Transnistria a fost o zonă de depozitare etnică. Evreii erau priviți ca niște obiecte, nu ființe. Obiecte fie necesare muncii sau nu, și dacă erau necesari atunci erau depozitați în grajduri, beciuri pentru a fi folosiți la momentul potrivit, iar dacă nu- ajungeau în depozitul veșnic de carne vie, ajungeau sub pământ Aceasta ar fi imaginea neagră a regiunii dintre Nistru și Bug. *A mai existat oare și o altă imagine a acestei regiuni?* Răspunsul meu ar fi: da, a mai existat și o altă imagine a acestei regiuni, dar nu una albă, ci una gri

Aceasta apare datotită faptului că lucrurile petrecute în Transnistria nu au avut aceeași fațetă pe întreg teritoriul dat. Existau zone în care cruzimea s-a manifestat la superlativ; zone ca Moghileov, Golta, iar în altele șansele de supraviețuire de pe urma armelor au fost mai mari. Districtul Râbnîța este una dintre aceste zone. În pofida faptului că punctul de trecere a Nistrului, Rezina-Râbnîța a găzduit una dintre părțile cele mai mari de evrei care au trecut râul după 30 august 1940, zona dată nu se caracterizează printr-un grad înalt de omoruri, ci prin

Rezina- Râbnîța

„La 1923 în comuna Rezina activau trei biserici ortodoxe și șase sinagogi evreiești [...] Conform recesământului din decembrie 1930 în comuna Rezina locuiau 4508 creștini-ortodocși și 2961 mozaici[...] La sfârșitul anilor 30 la Rezina Târg a fost organizat un miting cu scopul de a

alunga evreii din localitate. Dar asemenea propagandă nu a avut sorți de izbândă, deoarece rezinenii aveau o atitudine binevoitoare față de evrei, ca de altfel față de toate etniile conlocuitoare”. [Rezina. Schiță Istorică, 1999]

•••

„La începutul lunii septembrie 1941, deși eram încă student în penultimul an al Facultății de Medicină, am fost trimis să asigur supravegherea asistenței medico-sanitare a populației evreiești izolată în dublul lagăr de concentrare Rezina- Râbnița. Acolo am găsit o situație mizeră [...] apa potabilă era insuficientă, iar apa de spălat și săpunul, necesare curățeniei corporale lipseau zile întregi [...] deținuții erau grav denutriți și din cauza condițiilor proaste igienico-alimentare, exista pericolul declanșării unor epidemii ...” [Revista de istorie militară, 1997]

Aceeași oameni, aceeași națiune, dar viețile sunt diferite. Aceasta ar fi o simplă concluzie la cele două părți citate din sursele date. E vorba de evrei și într-o situație și-n alta, însă viața lor diferă. Astăzi mergau la Sinagogă și reprezentau ca număr mai mult de jumătate din numărul total de locuitori ai comunei, iar mâine mureau de boli închiși într-un lagăr ... așadar Râbnița nu se caracterizează printr-un grad înalt de omoruri, ci prin acea „selecție naturală” combinată cu boli grele și dureroase.

•••

„- Mama era frumoasă. Avea părul foarte lung. Locuia în orașul Râbnița și avea 14 ani când s-a întâmplat tragedia ... În ghetoul din Râbnița au ajuns mama, fratele ei, sora ei și bunica Ana Schuster (mama mamei). Acolo au locuit în condiții groaznice. Au fost bătuți și maltratați de soldații români. Mama s-a îmbolnăvit de tifos și a fost nevoită să se tundă. Au stat acolo aproape patru ani. Datorită unei localnice de origine ucraineană, tanti Olga, mama și fratele ei au supraviețuit. Ea i-a ascuns în pod ... sora mamei a murit în ghetou, iar bunica a avut mult de suferit de pe urma condițiilor mizere în care s-a aflat ...”

Maria Schuster, locuitoare a orașului Rezina de origine evreiască în vârstă de 56 de ani. A acceptat să-mi ofere răspunsuri la întrebările mele legate de Holocaust și situația din prezent a comunității evreiești din orașul Rezina.

„- Acum în Rezina suntem foarte puțini. Eu am rămas singură. Majoritatea au plecat, iar cei mai în vârstă au murit. Au plecat în Israel ... (tace) cum spuneam suntem foarte puțini în oraș; am rămas în jur de opt familii dintre care două sunt mixte. Fiind atât de puțini nu avem în Rezina nimic organizat în sens de vreo adunare, ședință sau ceva de genul. Mergem o dată pe săptămână, în ziua de marți, în orașul Râbnița. Acolo comunitatea de evrei este mai mare, de aceea există o filială a organizației principale din Chișinău.”

Întrebată pe final dacă și-ar dori să plece în Israel, Maria mi-a răspuns:

„- Nu, nu doresc. Aici e patria mea, aici m-am născut, aici ...”

După o pauză mai lungă mi-a zis: „mama mereu plângea când îmi povestea ce i s-a întâmplat, iar eu și acum mă tem de conducerea română ... mi-e frică de români.”

Am plecat la cimitir, după discuție. Am mers să mi se arate un loc unde erau toți cei de altă dată. Maria mi-a povestit aproape despre fiecare nume cunoscut: cine a fost, ce a făcut și unde îi sunt copiii ...

Concluzie:

Informația reprezintă o putere de neconceput. Cu cât mai multe știi cu atât e mai bine pentru tine, însă contează să știi să combini, să corelezi informația posedată, altfel cunoștințele avute nu vor avea niciun impact asupra lucrurilor din jur. Însă din păcate, partea perversă a informației își face efectul deseori, adică nu tot timpul avem posibilitatea să aflăm ceva sau chiar dacă știm nu ne dăm seama când se va întâmpla. Nu toată lumea vorbește, unii preferă să tacă, etc., etc. Astfel se întâmplă pentru unii lucruri neprevăzute, anormale, iar pentru alții – ceva firesc ... Așadar Holocaustul a fost și el un eveniment normal, desfășurat cum trebuia pentru unii, pentru unii, care nu au suferit și nu cunosc ce este frica, iar pentru alții reprezintă multe amintiri dureroase și multe întrebări chinuitoare pentru care nu mai există răspunsuri. Dacă nu s-ar tăcea și s-ar spune, atunci ar exista mai puține șanse ca istoria să se repete. Oamenii ar ști că Holocaustul nu este echivalent evreu, iar evreu echivalent dușman. Tăcerea duce la ignoranță, la stigmatizare, la izolare ... la supravețuirea amintirilor și a fricii Holocaustului.

BIBLIOGRAFIE:

1. Elie Wiesel (președinte), *Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului în România, Raport Final*, Iași, Polirom, 2004
2. Nicolae Proca, *Rezina. Schiță Istorică*, Chișinău, Civitas, 1999
3. Nicolae Micu, *Lagărele de deținuți evrei de la Rezina și Râbnîța*, din Revista de Istorie Militară, București 1998
4. Nicolae Proca, *Patria începe cu Baștina mea*, TipoRezina, Rezina, 2008
5. Ineterviu, *Maria Schuster*, 2010

Note:

* O bună parte a lucrării este bazată pe experiență personală. Am dorit să dau eseului o nuanță aparte transpunând informațiile obținute de la curs, seminar, din cărți prin ceea ce mi s-a întâmplat, am avut parte.

* Tema eseului a plecat de la interviul realizat și în special de la răspunsurile pătrunzătoare oferite. Titlul se referă la amintirile dureroase și la frica create de Transnistria.

* Poza: Maria la cimitirul din Rezina lângă mormântul tatălui său.